

2. Аксьонова С. А. Формування системи інформаційного забезпечення управління ринковою вартістю підприємства / С. А. Аксьонова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2014. – № 3 (69). – С. 3–9. – (Серія «Економічні науки»).
3. Герасименко І. О. Інформаційне забезпечення системи управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств / І. О. Герасименко // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 108–113.
4. Матвієнко О. Л. Інформаційне забезпечення управлінською складовою сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О. Л. Матвієнко, В. Ю. Глуханюк. – Режим доступу : <http://goo.gl/cN3NhL>.
5. Титаренко І. В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством [Електронний ресурс] / І. В. Титаренко. – Режим доступу : <http://goo.gl/F5iKJi>.
6. Каримов Ш. Метабизнес – технология успешного бизнеса [Электронный ресурс] / Ш. Каримов, И. Чеботин. – Режим доступа : <http://metabiznes.su/book2/index.php>.
7. Легенчук С. Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / С. Ф. Легенчук. – К., 2009. – 37 с.
8. Легенчук С. Ф. Структура наукової теорії в бухгалтерському обліку: філософський аналіз [Електронний ресурс] / С. Ф. Легенчук // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 2 (17). – С. 205–215.
9. Бочуля Т. В. Філософський підхід у бухгалтерському обліку в системі інформаційного забезпечення бізнесу / Т. В. Бочуля // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2014. – Вип. 2 (24). – С. 175–189.
10. Джаферова С. Э. Актуальные проблемы совершенствования бухгалтерского учета в формате глобализационных процессов / С. Э. Джаферова, У. Р. Байрам // Проблемы і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки : монографія / [за заг. ред. проф. Ю. А. Вериги, доц. Ю. О. Ночовної]. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – С. 38–47.
11. Давидюк Т. В. Зміна концепції бухгалтерського обліку під впливом дії постіндустріальної економіки / Т. В. Давидюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2010. – № 2 (52). – С. 20–22. – (Серія «Економічні науки»).

4.2. Цифровізація як вектор модернізації системи бухгалтерського обліку

Четверта промислова революція стосується нових цифрових промислових технологій, цифрової трансформації та четвертої фази технологічного прогресу, що сприяє промислому виробництву майбутнього. Індустрія 4.0 із інтегрованими виробничими, логістичними процесами, зростаючою взаємодією між роботами, людьми та потоками даних у глобальних ланцюгах створення вартості матиме значний вплив на всі бізнес-процеси. Якість інформації економічної системи при застосуванні таких технологій стане оперативнішою, більш своєчасною та

точнішою, з різноманітною та широко інтегрованою інформацією, включаючи фінансову і нефінансову інформацію.

Україна перебуває на початку розвитку високоякісної цифрової економіки. Ключовими цифровими трендами на сьогодні є дані, які стають головним джерелом конкурентоспроможності; розвиток сфери Інтернету речей; цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів; економіка спільного користування; віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем; штучний інтелект; цифрові платформи [11]. Саме доступ до блокчейн та великих даних, що підтримуються хмарними інструментами аналітики та штучний інтелект, у значній мірі впливають на прийняття управлінських рішень суб'єктів господарювання.

У цьому контексті системи бухгалтерського обліку, які виконують дуже важливу функцію для бізнесу, повинні адаптуватися до цифровізації, трансформувачи всю систему бухгалтерського обліку. Індустрія 4.0 пропонує новий потенціал для модернізації бухгалтерського процесу через цифровізацію та застосування нових цифрових інструментів.

Очевидно, що природа цифрових систем бухгалтерського обліку характеризується легкодоступними даними завдяки використанню інтегрованих систем звітності в режимі реального часу та постійному розвитку. Наявна практика організації бухгалтерського обліку свідчить про зростання ролі автоматизованих інформаційних систем, але значна кількість підприємств не мають можливості оперативного здійснити цифрову трансформацію базових систем та бізнес-процесів. Саме тому, особливої актуальності набуває питання дослідження основних організаційно-методичних положень, які визначають ключові аспекти організації бухгалтерського обліку в умовах цифровізації.

Науковий інтерес в контексті цифровізації систем бухгалтерського обліку відображено в публікаціях вітчизняних вчених, таких як: Р.Ф. Бруханський, Т.В. Давидюк, Н.Ю. Єршова, В.А. Кулик, П.О. Куцик, С.Ф. Легенчук, В.Я. Плаксієнко, М.С. Пушкар, Н.М. Хорунжак, Л.В. Чижевська та ін.

Даному питанню також приділена увага у наукових доробках зарубіжних вчених, серед яких: К. Аксельсон, А. Ардіанто, Ф. Бенсберг, Р. Вадан, П. Данліві, Дж. Дженсон, М. Драолі, Н. Казаліно, К. Корсі, Р. Ламболі, Д. Манчіні, С. Маштер, У. Мелін, К. Рох, Ф. Тойтеберг та ін.

Враховуючи вагомі наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, слід звернути увагу, що подальшої наукової

аргументації потребують питання щодо ідентифікації організаційних аспектів нормативного регулювання цифровізації відповідних бізнес-процесів, визначення комплементарного синтезу системи управління та цифровізації бухгалтерського обліку, а також систематизації якісних характеристик системи бухгалтерського обліку, трансформація яких відбувається в результаті домінування процесу цифровізації в якості драйверу розвитку економічного суспільства, що, своєю чергою, здійснює домінуючий вплив на елементи методу бухгалтерського обліку.

Оригінальними є роздуми В. Фіщука про те, що розгортання національних цифрових інфраструктур, різноманітні стимули до цифровізації та модернізації забезпечать користувачів (споживачів технологій) інструментами ефективності, зростання [12].

Даний погляд є віддзеркаленням рівня розвитку сучасного суспільства, що дозволяє в руслі бухгалтерського обліку інтерпретувати цифровізацію як явище, яке відкриває нові можливості трансформації інформаційних потоків, які будуть корисними в процесі взаємодії з різними категоріями стейкхолдерів. Крім того, цифровізація створює базис для формування нових концепцій, орієнтованих на обробку, узагальнення та передачу облікової інформації, оскільки:

- режим реального часу є лейтмотивом процесу організації бухгалтерського обліку;
- по кожній господарській операції забезпечується оперативний обмін даними з первинних документів до даних у відповідні реєстри бухгалтерського обліку;
- сучасні інформаційні технології (наприклад, система глобального позиціонування) супроводжують виробничі процеси, що забезпечує оперативне фіксування інформації про господарські операції в бухгалтерському обліку та ін.

Доцільно погодитися з позицією Н.Л. Соколової щодо ідентифікації ознак цифровізації, а саме:

- всі види контенту переходять з аналогових, фізичних і статистичних в цифрові, одночасно стають мобільними та персональними;
- індивід отримує можливість контролювати свій особистий контент, направляти інформаційні запити, формувати індивідуальну траєкторію інформаційної діяльності;

- здійснюється перехід до простих технологій комунікації (технологія стає лише засобом, інструментом спілкування), головна характеристика засобу й технології – керованість;

- комунікації стають гетерогенними: вертикальна та ієрархічна комунікація втрачає актуальність, відбувається перехід до мережевої структури комунікації [10].

Слабкими сторонами цифровізації в Україні є те, що: вітчизняні компанії не можуть масштабно фінансувати проекти цифровізації бізнес-процесів; бізнес-моделі українських компаній переважної частини галузі пристосовані до аналогового формату ведення бізнесу та складно трансформуються й адаптуються до цифрового середовища; компанії не достатньо компетентні щодо контент-менеджменту, що знижує потенціал ефективності використання соціальних мереж та SMM; компанії переважно не бачать цінності в акумулюванні та аналізі даних, хоча потенційно такі дані – накопичуються на основі онлайн-активності користувачів сайту компаній. Така ситуація спричинена тим, що в Україні наразі не надто розповсюджена стратегія аналізу онлайн-середовища як одного з ключових джерел інформації про зовнішнє середовище бізнесу. Крім цього, до слабких сторін належить брак кваліфікованої робочої сили з потужними цифровими навичками на ринку праці, що може ускладнити для організації залучення талантів із належним набором вмінь, а також відсутність цифрової трансформації у стратегічних цілях компанії. З даними фактами пов'язана в майбутньому неефективність стилю керівництва організації та безсистемна цифрова трансформація [14].

Колектив авторів Н.М. Хорунжак, І.Р. Лукановська вважають, що поява в умовах цифрової економіки нових специфічних господарських операцій і видів діяльності вимагає адекватної системи обліку, здатної відображати досить особливі об'єкти. З огляду на це, актуальним напрямом наукових досліджень є проблематика розвитку системи обліку в умовах цифрової економіки [13].

Правомірно вважати, що ухвалення стратегічних рішень щодо цифрової трансформації економічного бізнес-суспільства задекларовано на державному рівні в відповідних нормативних документах, характеристику яких наведено в таблиці 1.

Зазначені нормативні документи врегульовують організаційні питання щодо процесів цифровізації, проте, в практичному аспекті існує значна кількість проблем (особливо в бухгалтерському обліку), які

потребують термінового узгодження. Саме тому на сьогодні для процесу цифровізації системи бухгалтерського обліку властивим є фрагментарний характер.

Розглядаючи цифрову трансформацію на рівні підприємства, важливо акцентувати увагу, що даний процес передбачає не лише зміни в організації бухгалтерського обліку, але й в системі управління.

Таблиця 1

Характеристика нормативних документів, які регламентують процес цифровізації адміністративно-економічних процесів в Україні

Назва нормативного документа	Зміст
Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VII	Визначено правові відносини у сфері електронної комерції під час вчинення електронних правочинів. Ідентифіковано види електронних послуг, деталізовано основні принципи правового регулювання у сфері електронної комерції, визначено права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції.
Закону України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII	Визначено правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг. Деталізовано основні принципи державного регулювання у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації. Ідентифіковано суб'єктів відносин у сфері електронних довірчих послуг, їх права та обов'язки. Конкретизовано засоби, схеми електронної ідентифікації. Врегульовано питання щодо організації нагляду (контролю) у сфері електронних довірчих послуг.
Постанова Кабінету міністрів України від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»	Визначено вимоги до формату і структури наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, періодичність оновлення та порядок їх оприлюднення, а також перелік таких наборів даних.
Проект Цифрової адженди України	Задекларовано першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України. Конкретизовано місію, візію, цілі, основні принципи «цифровізації», перспективні політики стимулювання розвитку «цифрової» інфраструктури України, особливості «цифровізації» освіти, розвитку «цифрової» економіки, «цифровізації» державного управління, «цифровізації» суспільно-економічної сфери та ін.

* Джерело: узагальнено авторами за матеріалами [4; 5; 6; 7]

Крім того, каталізатором змін системи управління суб'єкта господарювання стала пандемія COVID-19, яка поставила під сумнів існуючі бізнес-моделі економіки у безпрецедентному масштабі. Відповідно, власники, менеджери, бухгалтери зрозуміли, що потрібно бути відкритими до інновацій та цифрових технологій, переосмислити наявні бізнес-моделі, зробити їх більш стійкими, а бухгалтерський облік можливий у віддаленому доступі з будь-якого засобу. Зазначені причини сформували ключові тенденції розвитку системи управління, а саме: різке прискорення цифровізації; зростаюче значення екологічних, соціальних та управлінських цілей для забезпечення стійкого розвитку підприємства; локалізація відповідних операцій; удосконалення системи матеріально-технічної та електронно-інформаційної підтримки функціонування системи бухгалтерського обліку; зростання програмних можливостей смартфонів та ін.

Взагалі, в сучасному економічному соціумі існують певні принципи функціонування і розвитку підприємства, серед яких важливу роль відіграє принцип інформаційності, відповідно до якого «чим більшою інформацією володіє організація про внутрішнє і зовнішнє середовище, тим вона має більшу ймовірність постійного функціонування (самозбереження). Принцип інформаційності націлює підприємство на зростання інформаційного потенціалу, який виражає ступінь використання існуючих або можливих інформаційних ресурсів. Потенціал вимірює наявні інформаційні ресурси будь-якого суб'єкта, структуру, зміст, а також вміння їх раціонально і повно використовувати для досягнення мети. Інформація виникає або генерується в міру необхідності у ній з боку зацікавленого споживача. Суб'єкту (споживачу) необхідна інформація для реалізації можливостей його існування в певному оточенні функцій і форм поведінки. При цьому, на першому місці повинен бути зміст інформації, а на другому – форма [8].

У даному контексті вагомості набуває бухгалтерський облік, який виконує багато різноманітних функцій, але головною є інформаційна, оскільки її завдання полягає в задоволенні всіх потреб системи управління в інформації про факти господарської діяльності; відображенні інформації таким чином, щоб на базі кількісних даних можна було отримати достовірну, якісну характеристику господарської діяльності підприємства [1].

Оскільки сучасний менеджер повинен забезпечити своєчасне прийняття управлінських рішень на максимально повній доказовій базі з мінімальним ризиком, в практичній сфері бухгалтерський облік, як інформаційний базис, забезпечує необхідним інструментальним комплексом практичну реалізацію функцій управління. Він передбачає партнерство в прийнятті управлінських рішень, розробці планування системи управління ефективністю та забезпечує формування фінансової звітності, контролю з метою сприяння керівництву у формулюванні та реалізації стратегії підприємства. Це неможливо без належного інформаційного супроводу та здійснення реалістичної оцінки дієвості системи управління.

Тобто, система обліку має цінність не сама по собі, а як ланка забезпечення зворотного зв'язку в контурі циклу управління [9].

Означувана думка цілком узгоджується з сучасними реаліями, оскільки бізнес-аналітика, яка є основою для моделювання стратегії розвитку підприємства, в цифровому середовищі змінює свою парадигму. Відповідно, розвиток суб'єкта господарювання перебуває в синергетичній взаємодії з бухгалтерським обліком, організація якого передбачає використання новітніх цифрових технологій. За даних умов бухгалтерський облік відіграє домінуючу роль в адаптації бізнес-моделей, оскільки одночасно зі створенням цифрової бази з релевантною інформацією, яка є ціннісним ресурсом для прийняття управлінських рішень, виникає можливість формування дашбордів, персоналізованого розкриття звітної інформації на запити стейкхолдерів, проведення реалістичних фінансових прогнозів в режимі реального часу за допомогою відповідних цифрових платформ та ін.

Для підтвердження висловленої вище аргументації, наступним етапом наукового дослідження є визначення місця бухгалтерського обліку як функції управління підприємства у цифровому середовищі (рис. 1).

З огляду на викладене вище та з урахуванням даних рис. 1, доцільно зазначити, що в умовах цифровізації відбувається модернізація як системи управління підприємства, так і системи бухгалтерського обліку. Зокрема, вплив цифровізації на систему управління не тільки створює нові виклики, пов'язані з електронними комунікаціями, але й актуалізує необхідність ідентифікації способів протистояння кіберзагрозам, моделювання цифрової стратегії підприємства, трансформації бізнес-процесів, перегляду діючої системи управління та реалізації відповідних заходів, пов'язаних з діджиталізацією.

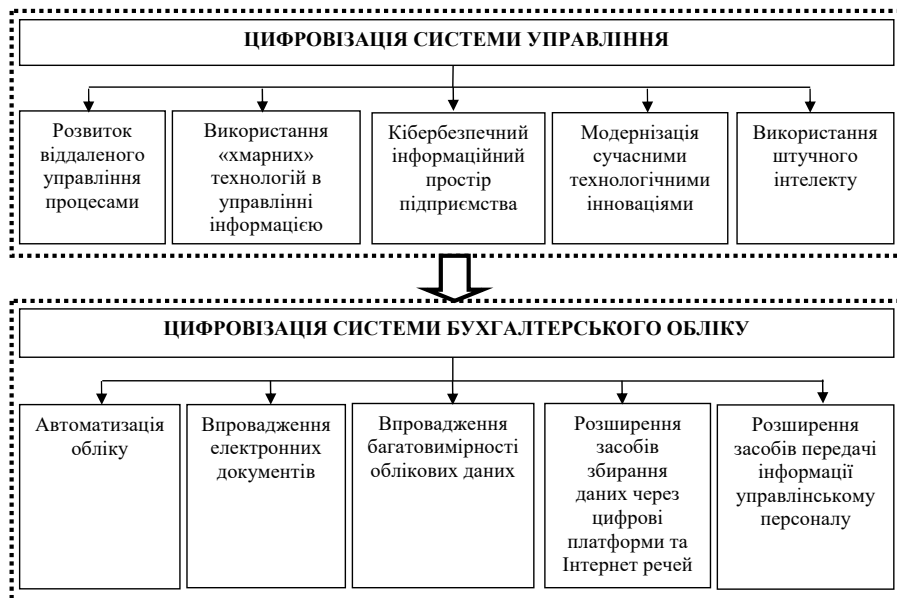

Рис. 1. Архітектура взаємодії цифровізації системи управління та цифровізації системи бухгалтерського обліку підприємства

*Джерело: складено авторами

Щодо системи бухгалтерського обліку, то відбувається модифікація організаційно-методичних засад, розширюється перелік якісних вимог, яким має відповідати система бухгалтерського обліку, відбувається вплив цифровізації на елементи методу бухгалтерського обліку та ін. Крім того, підтримка системи бухгалтерського обліку в цифровому середовищі потребує використання потужних технічно-комп'ютерних компонентів та інформаційних систем.

В контексті розгляду впливу цифровізації на бухгалтерський облік, виникає нагальна потреба ідентифікації якісних вимог до системи бухгалтерського обліку.

Слушною є думка Г.В. Головчак та О.Б. Юрченко, що сучасна система обліку повинна відповідати низці вимог за якістю, зокрема:

- бути своєчасною, щоб миттєво використовувати облікові дані в процесі управління;

- бути документально обґрунтованою та достовірною;
- задовольняти вимоги необхідності та достатності інформації для управління та контролю;
- бути доступною для інвестора та інших зацікавлених категорій стейкхолдерів [2].

Відповідно до вимог Концептуальної основи фінансової звітності корисність інформації оцінюється за допомогою основоположних та посилювальних критеріїв, які уособлюють відповідні якісні характеристики. Тобто, корисність як основоположна якісна характеристика передбачає, що інформація повинна бути доречною і правдиво поданою. Відносно посилювальних якісних характеристик, необхідно зазначити, що якість інформації визначається з позиції зіставності (користувачі повинні мати можливість ідентифікувати, зрозуміти подібності статей та відмінності між ними), можливості перевірки (запевнення користувачів у тому, що інформація фінансової звітності правдиво відображає економічні явища, які вона призначена подавати, в разі потреби буде проведена пряма або непряма перевірка); своєчасності (особи, які приймають рішення, повинні вчасно отримувати корисну інформацію), зрозумілості (з метою зрозумілості класифікація та подання інформації мають бути чіткими і стислими) [3].

Не применшуючи значення вимог Концептуальної основи фінансової звітності та поглядів вчених щодо якості інформації, доцільно зазначити, що цифрове середовище створює умови для модернізації підходів до оцінки якості інформаційних ресурсів. Для підтвердження висловленої аргументації на рисунку 2 представлено характеристику якісних вимог до системи бухгалтерського обліку в умовах цифровізації.

Сьогодні очевидним є те, що цифрове середовище здійснює вплив на елементи методу бухгалтерського обліку. При цьому, цифровізація не трансформує зміст самих методів, а змінює середовище та практику їх застосування. В таблиці 2 узагальнено вплив процесу цифровізації та елементи методу бухгалтерського обліку.

Дані таблиці 2 дозволяють зробити висновок, що в умовах цифровізації елементи методу бухгалтерського обліку зберігають свою актуальність, але контури їх функціональної місії значно розширюються.

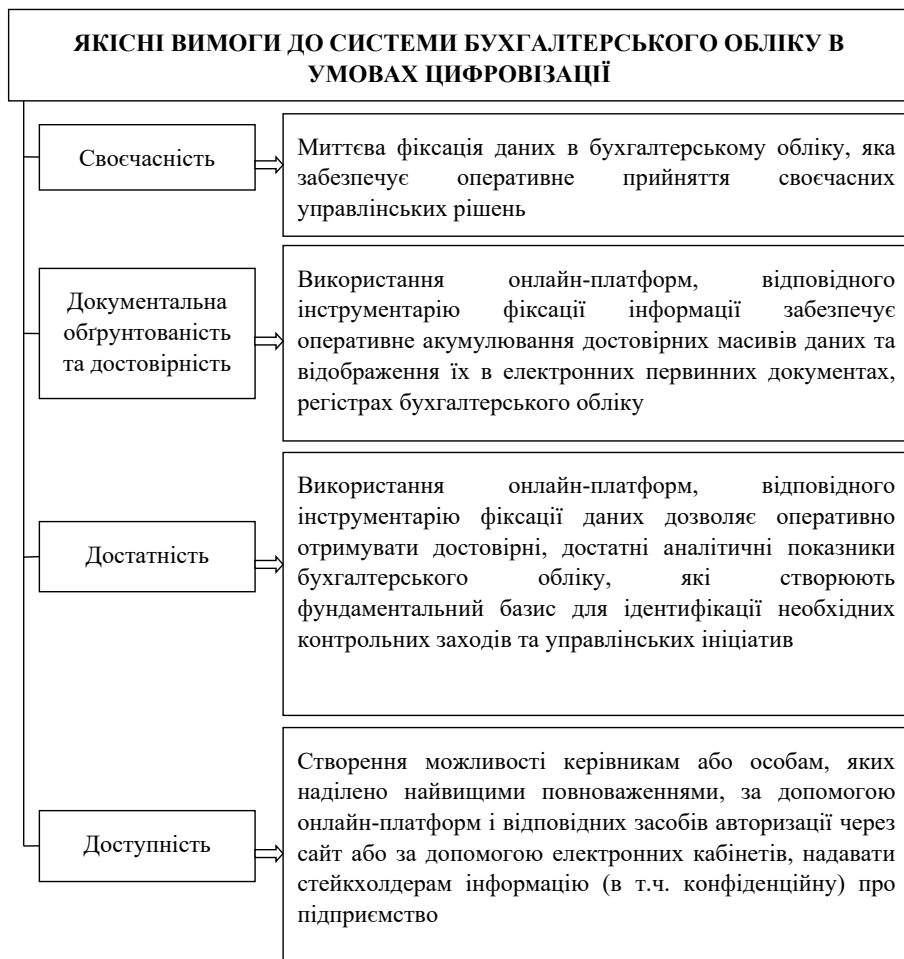

Рис. 2. Якісні вимоги до системи бухгалтерського обліку в умовах цифровізації

*Джерело: складено авторами

Таблиця 2

Вплив цифровізації на елементи методу бухгалтерського обліку

Елементи методу бухгалтерського обліку	Характеристика впливу цифровізації
1	2
Документування	- застосування технології безконтактної ідентифікації інформації (в т.ч. карткових, біометричних технологій, QR-кодів та ін.); - реалізація регламентованої законодавством можливості уніфікації форм первинних документів; - впровадження електронного документообігу (ЕДО); - документування фізичних і віртуальних серверів; - документування цифрових активів
Інвентаризація	- радіочастотна ідентифікація (RFID); - можливість проведення інвентаризації у віддаленому підрозділі за допомогою безпроводних сканерів, які здатні визначати місце перебування інвентарного об'єкта; - підвищення точності результатів інвентаризації; - формування порівняльної інвентаризаційної відомості в режимі реального часу
Оцінка	- інноваційні методи оцінки нових об'єктів обліку (цифрових активів); - методи оцінки інновацій інтелектуального характеру, що капіталізуються; - створення віртуальних одиниць вартості; - підвищення точності результатів оцінки
Калькулювання	- збір облікової інформації про фактичні витрати на виробництво в режимі реального часу; - алгоритмізований підхід розподілу витрат та достовірне їх включення до визначення собівартості
Рахунки	- застосування багаторівневої аналітики рахунків бухгалтерського обліку, в тому числі з використанням різних довідників та вимірників; - включення в систему рахунків: рахунків для нефінансової інформації та для перспективного обліку
Подвійний запис	- застосування інноваційних методів аналітики задля розкриття глибини інформаційних запитів стейкхолдерів; - зниження ризиків виникнення помилок в кореспонденції рахунків

Продовження таблиці 2

1	2
Балансове узагальнення	- можливість появи нових видів статей балансу у зв'язку з появою нових видів об'єктів обліку під впливом цифрової економіки (наприклад, криптовалюта); - формування дашборду; - зосередження уваги бухгалтерів на професійних судженнях
Звітність	- електронне звітування; - адаптація формування звітності до цифрового середовища; - персоналізоване розкриття звітної інформації на запити стейкхолдерів; - інтероперабельність даних; - формування дашборду; - складання фінансової звітності у форматі iXBRL відповідно до таксономії МСФЗ

*Джерело: складено авторами

Процес цифровізації здійснює домінуючий вплив на діяльність та розвиток підприємств в умовах сьогодення. Беззаперечним є факт, що суб'єкти господарювання повинні удосконалювати власні стратегії розвитку з обов'язковим акцентуванням уваги на стратегії цифровізації. Комплексного вирішення потребують питання, які пов'язані зі зміною філософії бізнесу, оскільки формат та процес організації діяльності підприємств суттєво трансформуються. Крім того, першорядного значення набуває питання модернізації організації бухгалтерського обліку. У даному контексті важливим моментом є удосконалення системи матеріально-технічної підтримки функціонування бухгалтерського обліку; розширення інтерфейсів до зовнішніх систем; використання новітніх цифрових можливостей; розробка системи консолідації інформації; використання інструментів цифрової візуалізації інформації (в т.ч. облікової); опанування працівниками підприємства (в т.ч. бухгалтерами) відповідних цифрових навиків. Також особливої уваги потребують узгодження на законодавчому рівні питання, пов'язані з процесами цифровізації (наприклад, систематизація вимог щодо засад забезпечення належної реалізації цифрового підпису та легітимізація інших засобів аутентифікації для здійснення фінансових трансакцій та ін.).

Враховуючи масштабний діапазон актуальності цифровізації як вектору модернізації системи бухгалтерського обліку, доцільно зазначити, що перспектива наукових досліджень не має часового діапазону. Дана

проблематика буде актуальною тривалий час, розвиватиметься, доповнюватиметься новими ідеями та новаціями.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник 3-є вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2003. 444 с.
2. Головчак Г.В., Юрченко О.Б. Обліково-аналітичне забезпечення тарифної політики на ринку житлово-комунальних послуг України. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 38(2). С. 119-126.
3. Концептуальна основа фінансової звітності IASB : стандарт : Концепція від 01.09.2010 р. URL: <https://cutt.ly/ebUyLQq>.
4. Проект Цифрової адженси України – 2020. URL: <https://cutt.ly/CbEAmS9>.
5. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VII. URL: <https://cutt.ly/5bEAxHN>.
6. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 13.02.2020 № 2155-VIII. URL: <https://cutt.ly/2bEARlv>.
7. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету міністрів України від 21.10.2015 р. № 835. URL: <https://cutt.ly/bbEAIYA>.
8. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів) : монографія. Тернопіль : Карт-Бланш, 2006. 334 с.
9. Пушкар М.С. Сучасна система обліку. Ринок аудиторських послуг в Україні: стан і перспективи розвитку : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 15-16 квіт. 2010 р. Івано-Франківськ, 2010. С. 175-179.
10. Соколова Н.Л. Цифровая культура или культура в цифровую эпоху. Международный журнал исследований культуры. 2012. № 3. С. 6–10.
11. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://cutt.ly/Ybb8Fbk>.
12. Фішук В. Що дасть Україні розвиток цифрової економіки? URL : <https://cutt.ly/Zbbv8Y2>.
13. Хорунжак Н.М., Лукановська І.Р. Облік в умовах цифрової економіки: проблеми і перспективи. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 45. С. 175-179.
14. Шиманська К.В., Бондарчук В.В. Пріоритетні напрями та механізми розвитку цифрової економіки в Україні. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 1 (95). С. 17 – 22.